

Original article

Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının İncelenmesi ¹

Examination of Parents' Perceptions Regarding the Rights of the Child

Samet Dokumacı ^a & Cevdet Epçaçan ^{b,*}

^aDepartment of Educational Sciences, Social Sciences Institute, Siirt University, Siirt, Türkiye

^bDepartment of Educational Sciences, Faculty of Education, Siirt University, Siirt, Türkiye

Özet

Dünyaya gelen her çocuğun değişen ve gelişen dünya şartlarında haklarını bilmeleri gerekir. Bu haklarından çocukların yararlanmaları önemlidir. Burada en önemli görev yetişkinlere düşmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerinin çocuk haklarını daha iyi bilmeleri için onlara farkındalık kazandırabilmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları incelenmiştir. Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinin tarama modellerinden kesitsel desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim- öğretim yılında Van ili sınırları içinde Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)'e bağlı anaokullarında ve anasınıflarında okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda 618 katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından geliştirilen "Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği (ÇHİEAÖ) kullanılmıştır. Araştırmada SPSS bilgisayar paket programı kullanılmıştır. Nicel verilerin analizi için normallik testine başvurulmuş ve verilerin normal bir dağılım sergilemediği görüldüğünden non-parametrik testlerden Mann- Whitney U Testi ve Kruskal- Wallis H testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarında yaş ve bilgi sahibi olma değişkenlerinin anlamlı farklılık gösterdiği ancak cinsiyet, öğrenim durumu, meslek ve sosyoekonomik düzeyi değişkenlerinde anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algı, Çocuk, Çocuk Hakları, Ebeveyn.

Abstract

Every child born into the world needs to know their rights in the changing and developing world conditions. It is important that children benefit from these rights. Here, the most important task falls to adults. In this context, it is aimed to raise awareness of parents so that they know their children's rights better. For this purpose, parents' perceptions of children's rights were examined. In this study, cross-sectional design, one of the survey models of quantitative research methods, was used. The study group of the research consists of the parents of children who continue their pre-school education in kindergartens and kindergartens affiliated to the Ministry of National Education (MEB) within the borders of Van province in the 2021-2022 academic year. In this context, 618 participants were reached. As the data collection tool of the research; The "Parental Perception Scale on Children's Rights" developed by the researcher was used. SPSS computer package program was used in the research. Normality test was used for the analysis of quantitative data and since it was seen that the data did not show a normal distribution, Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis H test, which are non-parametric tests, were used. As a result of the research; It was determined that the variables

¹ Bu Çalışma, "Okul Öncesi Çocuklarının Ebeveynlerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri" başlıklı yüksek lisans tezinden alınmış bir bölümdür.

* Corresponding author:

Cevdet Epçaçan, Assoc. Prof. Dr., Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Siirt University, Siirt, Türkiye.
Email: epcacan@gmail.com

of age and having knowledge differed significantly in parents' perceptions of children's rights, but there was no significant difference in the variables of gender, educational status, occupation and socioeconomic level.

Keywords: Child, Children's Rights, Parent, Perception.

Received: 11 April 2023 * **Accepted:** 30 June 2023 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jpee.2023.593.1>

GİRİŞ

Toplumumuzda hak deyince insan hakları daha çok kullanılmaktadır. Bu durumda çocuk haklarından bahsedilmemesi, insan haklarından ayrı olduğu anlamını taşımamalıdır. Çocuk hakları, insan hakları genel konusunun bir yan başlığı olarak kabul edilmektedir. Çocukların ihtiyaçlarından dolayı insan hakları konusundan farklı bir boyut olarak ayrılmıştır ve özel insan hakları olarak temellendirilmiştir (Kaya, 2011).

Çocuğun, tehlikelerden uzak bir şekilde yaşamını sürdürebilmesi ve sağlıklı bir birey olarak büyüüp gelişmesi için her şartta üstün yararının korunması gerekmektedir. Çocuk hakları, toplumda yaşamını sürdüren bireylerin ve yetişkinlik sürecine hazırlanan çocukların sahip oldukları hakların korunmasıdır (Akyüz, 2000).

Toplumun temel alt yapısını çocuklar oluşturmaktadır. Eğer, çocuklara gereken önemi ve özeni göstermeyi başarabilirsek, temeli daha sağlam bir toplum meydana getirmiş olur ve geleceği inşa ederiz. Toplumun geleceği, çocukların her türlü istismardan ve kötülükten korunmasına, iyi yetiştirilmesine, düşüncelerini rahatça ifade edebilmesine ve ihtiyaçlarının eksiksiz bir şekilde karşılanmasına bağlıdır (Gür, 2019). Ayrıca çocukların sorumluluklarını bilen, sosyal yaşama uyum sağlayabilen ve temeli insan haklarından oluşan toplumsal yaşamın içerisinde etkin bir vatandaş olmaları için temel haklarını bilmeleri önemlidir (Howe ve Covell, 2005).

Çocuklara ait olan hakları bilmek ve çocukların haklarını korumak için gerekli önlemleri almak ebeveynlerimizin en önemli görevlerinden biridir. Ebeveynler bu görevlerini iyi bir şekilde yaparlarsa toplumun temellerinin sağlam atılmasına katkı sağlamış olacaklardır. Ebeveynlerin çocuklara karşı gösterdikleri davranışlarının sonuçları önce bireyi, daha sonrasında da tüm toplumu etkileyecektir (Arslan, 2019).

Çocukların gelişimlerinin bir bütün halinde sağlanabilmesi için en önemli olan unsur çocuk haklarına saygılı bir aile ortamı meydana getirmektir (Gözütok, 2007). Çocukların geleceğin yetişkinleri olacağını bilerek onların haklarının korunmasını ve sürekli gelişmesini görev edinen ebeveynlerin olması önemlidir. Özellikle eğitimleri süresince bu haklarının neler olduğunu bilmeleri ve ona göre hareket etmeleri çocukların mutluluklarını arttıracaktır. Unutmamalıdır ki mutlu çocuklardan mutlu

toplumlar oluşacaktır. Ebeveynlerin, çocuklara verilmiş olan ve yasalar, sözleşmeler tarafından korunan hakları bilmeleri gerekir. Hukuk kurallarıyla korunan haklar, çocukların duygusal ve zihinsel gelişimine, büyümesine ve sosyokültürel açıdan gelişmesine katkı sağlayacaktır (Şimşek, 2016).

Ebeveynlerin bu sorumluluklarını yerine getirirken çocuk haklarını bilmeleri ve bu hakları korumaları gerektiği oldukça önemlidir. Ayrıca çocukların beceri kazanmasında önemli bir yer tutan ebeveynlerin çocuk kavramına yönelik algıları, çocuk yetiştirmeye yönelik davranışlarını şekillendirmektedir. Ebeveynlerin bu algıları genellikle farkında olunmadan çocuk yetiştirme tarzlarına da yansımaktadır. Bu açıdan ebeveynlerin çocuk kavramına ilişkin duyuşsal özellikleri, ebeveyn tutumlarının anlaşılmasına olumlu yönde katkı sunacaktır (Pesen, 2015). Her ebeveynin çocuğu çok özel ve değerlidir. Ebeveynlerin bu hakların hangileri olduğunu bilmeleri, çocuklarının daha iyi yetişmesine ve toplumda daha iyi bir yer edinmesine katkı sunacaktır.

Araştırmanın Önemi

Çocuk hakları insan haklarının bir alt boyutudur. Günümüzde çocuk haklarına verilen önem giderek artmaktadır. Çocukların haklarının farkında olmak ve bu haklara göre davranmak, onların korunması ve daha güvende bir hayat yaşamaları adına önemlidir.

Dünyaya gelen her çocuğun değişen ve gelişen dünya şartlarında haklarını bilmesini ve bu haklardan yararlanmasını sağlamak gerekir. Burada en önemli görev yetişkinlere düşmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuk hakları ile ilgili farkındalıklarının artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarını ortaya koymaktır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt probleme cevaplar aranmıştır:

1. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

6. Çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olma değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine ve veri analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, katılımcıların görüşlerini ya da beceri, ilgi, yetenek, tutum gibi özelliklerini tespit etmede tercih edilen nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmada tarama (survey) araştırmalarından kesitsel desen kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, herhangi bir değişiklik yapılmadan doğada var olan değişken, durum veya olayların olduğu haliyle betimlenmesidir. Creswell'e (2017) göre, tarama araştırmalarının kesitsel ve boylamsal olmak üzere iki türü vardır. Kesitsel desene, güncel bir duruma (Tutum, İnanç, Algı vb.) yönelik veri toplama amacı ile başvurulur. Kesitsel araştırmalar genellikle evren yerine evrenden seçilmiş bir örneklem üzerinde yürütülmektedir (Tuncer, 2020).

Çalışma Grubu

Araştırma evrenini, 2021-2022 eğitim- öğretim yılında Van İli sınırları içinde MEB'e bağlı anaokullarında ve anasınıflarında okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebevyenleri hedef kitle olarak seçilmiştir. Van İlinin farklı sosyoekonomik ve kültürel çevrelerinde bulunan 618 ebeveyne ulaşılmıştır.

Araştırmanın örnekleme için Seçkisiz (Random-Tesadüfi-Rastgele) örnekleme çeşitlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Bu tür örnekleme oluşturmanın en iyi yanı, çalışılan konunun kapsamı içindeki her bir ögenin, paydaşın, üyenin ve nesnenin örnekleme olma şansının eşit olmasıdır (Korkmaz, 2020). Tablo 1'de katılımcıların demografik özellikleri ile birlikte frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	Frekans (F)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	330	53.4
	Erkek	288	46.6
Yaş	20-29	161	26.1
	30-39	339	54.9
	40 Yaş ve Üzeri	118	19.1
Öğrenim Durumu	Okur- Yazar	40	6.5
	İlkokul	108	17.5
	Ortaokul	100	16.2
	Lise	176	28.5
	Ön Lisans	40	6.5
	Lisans- Lisansüstü	154	24.9
Meslek	Memur	40	6.5
	Öğretmen	92	14.9
	Kolluk Görevlisi	16	2.6
	İşçi	84	13.6
	Hizmet Sektörü	14	2.3
	Özel Sektör	63	10.2
	Çalışmıyor	249	40.3
	Diğer	60	9.7
Aylık Gelir Düzeyi	Düşük	150	24.3
	Orta	336	54.4
	İyi	132	21.4
Çocuk Hakları Konusunda Daha Önceden Bilginiz Var Mıydı?	Evet	411	66.5
	Hayır	207	33.5
Toplam		618	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere, çalışma grubunu oluşturan toplam 618 ebeveyn vardır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %53,4’ü kadın, %46,6’sı erkeklerden oluşmaktadır. Ebeveynlerin %26,1’i 20-29, %54,9’u 30-39, %19,1’i 40 yaş ve üzeri yaş aralığındadır. Ebeveynlerin %6,5’i okur-yazar, %17,5’i ilkokul, %16,2’si ortaokul, %28,5’i lise, %6,5’i ön lisans, %29,9’u lisans ve lisansüstü eğitim durumları olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin %6,5’i memur, %14,9’u öğretmen, %2,6’sı kolluk görevlisi, %13,6’sı işçi, %2,3’ü hizmet sektörü, %10,2’si özel sektör, %40,3’ü çalışmıyor ve %9,7’si diğer meslek durumunda olduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin %24,3’ü düşük, %54,4’ü orta, %21,4’ü iyi aylık gelir düzeyine sahiptirler. Ebeveynlerin %66,5’i çocuk haklarına dair bilgi sahibi olduklarını belirtirken %33,5’i bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada kullanılan Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarını ölçmek amacıyla araştırmacı (2023) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek toplamda 32 maddeden oluşmaktadır.

Ölçekteki maddeler “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilen maddeler sırasıyla 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde puanlandırılmıştır. Ayrıca her bir madde için elde edilen aritmetik ortalama, ebeveynlerin her maddeye katılma düzeyi

“1.00- 1.80: Kesinlikle Katılmıyorum”,

“1.81- 2.60: Katılmıyorum”,

“2.61- 3.40; Kararsızım”,

“3.41- 4.20: Katılıyorum”,

“4.21- 5.00: Kesinlikle Katılıyorum” olarak değerlendirilmiştir.

Veriler toplandıktan sonra geçerlilik analizlerine ve iç tutarlılık testine tabi tutularak ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği belirlenmiştir. Buna göre, ÇHİEAÖ’ nün yapı geçerliliğini tespit etmek ve faktör yapısını saptamak için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Faktör analizi birçok sayıdaki veri üzerinde birbiriyle bağlantılı değişkenleri bir araya getirerek, az sayıda ilişkisiz değişken meydana getirmeyi sağlayan çok değişkenli istatistik tekniğidir (Büyüköztürk, 2020). AFA sonucunda 47 madde içinden faktör yükü 0,50’nin altında olan 15 madde ölçekten atılarak madde sayısı 32’ye indirilmiştir.

Tablo 2. Güvenirlilik Analizi

	Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayısı	Madde Sayısı
Faktör 1 Çocuk- Hak	0.96	26
Faktör 2 Okul Öncesi Eğitim- Hak	0.76	6
Ölçeğin Geneli	0.95	32

Tablo 2’ de görüldüğü üzere alt boyutlardan birincisi 26 maddeden, ikincisi 6 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutların birincisi çocuk- hak, ikincisi okul öncesi eğitim- hak olarak isimlendirilmiştir. Uygulama sonucunda ÇHİEAÖ’nün Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre hem ölçeğin toplamına hem de alt boyutlara yönelik güvenilirlik katsayıları bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda faktör yükü 0.50’nin altında olan maddeler elendikten sonra kalan maddelerin

Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,95 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısı genellikle 0 ile +1 arası bir değeri kapsar ve bu değer 1'e ne kadar yaklaşırsa, güvenilirliğin o oranda arttığı söylenebilir (Can, 2019). Bu değere bakıldığında ölçeğin tamamında iç tutarlılığının bulunduğu söylenebilir. Ölçekte rastgele bir madde çıkarılması durumunda bu değerden anlamlı derecede daha yüksek bir değere yükselmeyeceği görülmektedir. Bundan dolayı bütün maddelerin ölçekte bulunması ölçeğin güvenilirliğini yükselteceği söylenebilir. Birinci faktör olan "Çocuk-Hak Alt Boyutundaki 26 maddenin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,96, İkinci faktör olan "Okul Öncesi Eğitim-Hak Boyutundaki 6 maddenin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,76 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre tüm alt boyutlarda iç tutarlığın yüksek olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin toplanması için Van Valiliği'nden ve Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli resmi izinler alınmıştır. Ebeveynlere ölçek uygulanmadan önce araştırmanın amacı ve uygulanacak ölçek hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ebeveynlerden ölçekte yer alan maddeleri 1 ile 5 arasında cevaplamaları istenmiştir. Ebeveynlere ölçeği cevaplamaları için 25-30 dakika arasında zaman verilmiş ve aynı gün içinde toplanmıştır. Uygulama esnasında ölçekteki soruları cevaplamak istemeyen ebeveynlere ölçek uygulanmamıştır.

Araştırmanın ölçeği 2021-2022 eğitim öğretim yılında, Kasım ve Aralık aylarında uygulanmıştır. Araştırmanın verileri için dağıtılan 750 ölçeğin 132'si yanlış ve eksik doldurulduğundan değerlendirmeye alınmamış olup 618 ölçeğin değerlendirmesi yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen nicel veriler SPSS bilgisayar paket programı kullanılarak elde edilmiştir. SPSS, Sosyal bilim araştırmacıları tarafından yaygın olarak kullanılan programdır (Büyüköztürk, 2020). Çocuk haklarına ilişkin ebeveyn algı ölçeğinde elde edilen verilerin, ebeveynlerin cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, sosyoekonomik düzey, meslek ve bilgi sahibi olma değişkenleri açısından normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlılık değeri $p=0,00<0,05$ olduğu için veriler normal bir dağılıma sahip olmadığı belirlenmiş ve non-parametrik testler uygulanmıştır. Bu çerçevede çalışmada iki bağımsız grup arasında verilerin karşılaştırılmasında Mann Whitney-U testi uygulanmışken, ikiden fazla grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında Kruskal Wallis -H testi uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında ebeveynlerinin çocuk haklarına ilişkin algılarının ne düzeyde olduğu, algı düzeyi ortalamaları arasında cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, sosyoekonomik düzey, meslek ve bilgi sahibi olma değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı amacı doğrultusunda elde edilen bulgular ortaya koyulmuş ve gerekli yorumlar yapılmıştır.

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Genel	Kadın	330	299.99	98996.50	44381.500	0.16
	Erkek	288	320.40	92274.50		
	Toplam	618				

Tablo 3'de görüldüğü üzere ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda; ölçeğin genelinde cinsiyet ile ebeveyn algıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusu ($p=0,16>0,05$) elde edilmiştir. Ancak sıra ortalamaları dikkate alındığında ölçeğin genelinde erkek ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları konusunda kadın ebeveynlere göre daha olumlu bir yargıya sahip oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları yaş değişkeni açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular Tablo 4'te verilmiştir

Tablo 4. Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sd	X2	p	Anlamlı Fark	p	
Genel	20-29 Yaş	161	268.27	2	11.929	0.00	20-29 Yaş/ 30-39 Yaş	0.02
	30-39 Yaş	339	326.44				20-29 Yaş/ 40 Yaş ve Üzeri	
	40 Yaş ve Üzeri	138	317.09					
	Toplam	618						

Tablo 4'de görüldüğü üzere ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan Non-Parametrik Kruskal- Wallis H testi sonucunda; ölçeğin genelinde yaş ile ebeveyn görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ($p=0,00<0,05$) bulgusu elde edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ölçeğin genelinde 30-39 yaş ebeveynlerin sıra ortalaması puanlarının diğer yaş gruplarındaki ebeveynlerin sıra ortalaması puanından yüksek olduğu belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için Mann- Whitney U testine başvurulmuş ve analizler sonucunda 20-29 yaş ve 30-39 yaş grupları arasında 30-39 yaş grubunun lehine ($p=0,00<0,05$) anlamlı fark olduğu, 20-29 yaş ile 40 yaş ve üzeri grupları arasında 40 yaş ve üzeri grubunun lehine ($p=0,02<0,05$) anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları öğrenim durumu değişkeni açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sd	X2	p
Okur-Yazar	40	265.09			
İlkokul	108	296.00			
Ortaokul	100	303.00			
Genel Lise	176	313.65	5	7.543	0.18
Ön Lisans	40	285.49			
Lisans ve Lisansüstü	154	336.22			
Toplam	618				

Tablo 5’de görüldüğü üzere ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları ile öğrenim durumu değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan Non- Parametrik Kruskal- Wallis H testi sonucunda; ölçeğin genelinde öğrenim durumu ile ebeveyn görüşleri anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusu ($p=0,18>0,05$) elde edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ölçeğin genelinde lisans ve lisansüstü öğrenim durumu olan ebeveynlerin sıra ortalaması puanlarının diğer öğrenim durumu gruplarındaki ebeveynlerin sıra ortalaması puanından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları meslek değişkeni açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Meslek Değişkenine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sd	X2	p
Memur	40	301.00			
Öğretmen	92	356.86			
Kolluk Görevlisi	16	308.46			
İşçi	84	328.24			
Genel Hizmet Sektörü	14	308.46	7	12.329	0.09
Özel Sektör	63	302.07			
Çalışmıyor	249	286.89			
Diğer	60	308.54			
Toplam	618				

Tablo 6’da görüldüğü üzere ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında meslek değişkeni açısından ölçeğin genelinde ebeveynler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusu ($p=0,09>0,05$) elde edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ölçeğin genelinde öğretmen olan

ebeveynlerin sıra ortalaması puanlarının diğer gruplardaki ebeveynlerin sıra ortalaması puanından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları sosyoekonomik düzey değişkeni açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Sosyoekonomik Düzey Değişkenine Göre Kruskal- Wallis H Testi Sonuçları

	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sd	X²	p
Genel	Düşük	150	287.82	2	3.379	0.19
	Orta	336	313.03			
	İyi	132	325.16			
	Toplam	618				

Tablo 7’de görüldüğü üzere ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında sosyoekonomik düzey değişkeni açısından ölçeğin genelinde ebeveynler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusu ($p=0,19>0,05$) elde edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ölçeğin genelinde sosyoekonomik düzeyi iyi olan ebeveynlerin sıra ortalaması puanlarının diğer gruplardaki ebeveynlerin sıra ortalaması puanından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynlerinin çocuk haklarına ilişkin algıları bilgi sahibi olma değişkeni açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Algı Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Bilgi Sahibi Olma Değişkenine Göre Mann Whitney- U Testi Sonuçları

	Bilgi Sahibi Olma	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Genel	Evet	411	328.99	135214.00	34529.000	0.00
	Hayır	207	270.81	56057.00		
	Toplam	618				

Tablo 8’de görüldüğü üzere ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında bilgi sahibi olma değişkeni açısından ölçeğin genelinde ebeveynler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu ($p=0,00<0,05$) elde edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında ölçeğin genelinde evet cevabı veren ebeveynlerin sıra ortalaması puanlarının hayır cevabı veren ebeveynlerin sıra ortalaması puanından yüksek olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın bu kısmında nicel verilerden elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, ilgili çalışmalarla bağlantılı olarak yapılan tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Ebeveynlerin ekonomik koşulları, dünya görüşleri, bireysel tutumları ihtiyaçları, eğitim durumları ve merakları göz ardı edilmeden görüşlerine uygun, doğru ve sağlıklı bir şekilde çocuk hakları kavramının aktarılması için ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarının belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla bu araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarının düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen betimsel istatistik bulgularına göre ebeveynlerin maddelerin büyük çoğunluğuna birbirleri ile tutarlı ve olumlu görüş ifade ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları olumludur.

Araştırmanın amacı doğrultusunda ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarının bazı değişkenlere göre değişip değişmediğine de bakılmıştır. Bu konuda ele alınan ilk değişken cinsiyettir. Araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşleri arasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre cinsiyetin ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları açısından önemli bir etken olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın diğer bir değişkeni yaştır. Araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre yaşın ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarında önemli bir etken olduğu söylenebilir. Kesayak (2019) çalışmasında da benzer bir sonuç görülmektedir. Yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olduğu ve aile içinde çocuk haklarını uygulama seviyelerinin 31-40 yaş arasındaki ebeveynlerin lehine yüksek olduğu saptanmıştır. Yine, Taşkın (2019)'ın çalışmasında oluşturulan bakım ve korunma alt ölçeği puanı üzerinde 41-50 yaş aralığındaki babaların lehine anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir. Farklı bir sonuç da Arslan (2019) tezinde ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin yaşına göre alt boyutları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Yurtsever (2009), annelerin ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği "Devlet Güvencesi ve Desteği" ve "Bakım ve Koruma" boyutları puanlarında gruplar arasında yaşa göre anlamlı farklılık olduğu buna rağmen "Kendi Kendilerine Karar Verme" boyutundaki puanlarında ise gruplar arası bir farklılık görülmemektedir. Babalarda ise tüm boyutlarda anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bundan dolayı bu değişken ile ilgili genel bir sonuç çıkarmak zor olduğu ama ilgili araştırmaların sonuçlarına göre yaşın önemli bir faktör olduğu görülmüştür.

Araştırmanın diğer bir değişkeni olan öğrenim durumuna bakıldığında ise, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında öğrenim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre öğrenim durumunun ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarında önemli bir etken olmadığı söylenebilir. Taşkın'ın (2019) çalışmasına göre, hem Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği toplam puanı hem de Bakım ve Korunma ölçeği ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yeşilkayalı (2014) araştırmasında ebeveynlerin çocuk hakları tutumları, ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yapılan alan yazın taramasında öğrenim durumu değişkeni ile ilgili farklı sonuçlara da ulaşılmıştır. Kesayak (2019), ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk

haklarını uygulama düzeyleri üzerinde ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğu ve eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Arslan'ın (2019) çalışmasında, ebeveynlerin eğitim durumuna göre alt boyutlardan alınan puanları arasında farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir. Yurtsever (2009), annelerin ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği "Devlet Güvencesi ve Desteği" ve "Bakım ve Koruma" boyutları puanlarında gruplar arasında eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık olduğu buna rağmen "Kendi Kendilerine Karar Verme" boyutundaki puanlarında ise gruplar arası bir farklılık görülmemektedir. Bu farkın lise, üniversite ve yüksek lisans/ doktora mezunu anneler lehine olduğu görülmektedir. Babalarda ise tüm boyutlarda anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bundan dolayı bu değişken ile ilgili genel bir sonuç çıkarmak zordur.

Araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında meslek değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre mesleğin ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinde önemli bir etken olmadığı söylenebilir. Ancak yapılan alan yazın taramasında meslek değişkeni ile ilgili farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Kesayak (2019), ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde ebeveynlerin mesleğine göre anlamlı bir fark olduğu ve mesleği memur olan ebeveynlerin diğer meslek türlerine göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Taşkın'a (2019), göre gerek Çocuk Hakları Ölçeği toplam puanı gerekse Kişisel Haklar, Korunma Hakları, Eğitim Hakkı, Sosyal Hakları ve Sağlık Hakkı alt ölçeklerin ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Arslan (2019), ebeveynlerin meslek değişkenine göre alt boyutlardan alınan puanların arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Araştırmanın diğer bir değişkeni sosyoekonomik düzeydir. Araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algıları arasında sosyoekonomik düzey değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre sosyoekonomik düzeyin ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinde önemli bir etken olmadığı söylenebilir. Taşkın'a (2019) göre gelir düzeyinin ailelerin çocuk haklarına yönelik bakış açıları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak yapılan alan yazın taramasında sosyoekonomik düzey değişkeni ile ilgili farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Yeşilkayalı'nın (2014) araştırmasında ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında ebeveynlerin gelir durumlarına göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Kesayak'ın (2019) çalışmasına göre, ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlara bakıldığında, aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyleri ile ebeveynlik durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğu ve gelir düzeyinin daha fazla olduğu ailelerde çocuk haklarının uygulanma düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Arslan (2019), ebeveynlerin aylık gelir durumuna göre alt boyutlardan alınan puanların istatistiksel bakımdan farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir. Yurtsever (2009), anne ve babaların ailenin gelir durumunu puanlarında ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği "Devlet Güvencesi ve Desteği" ve "Bakım ve Koruma" boyutları

puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu buna rağmen “Kendi Kendilerine Karar Verme” boyutundaki puanlarında ise gruplar arası bir farklılık görülmemektedir. Bu farklılığın orta gelirliyiz, ortanın üstü gelirliyiz ve varlıklı tanımlaması yapan anneler lehine olduğu görülmektedir.

Araştırmanın değişkenlerinin sonuncusu ise çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olmadır. Araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin algılarının ortalamaları ile bilgi sahibi olma değişkeni arasında ‘evet’ diyen ebeveynlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu sonuca göre bilgi sahibi olmanın ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Yapılan alan yazın taramasında bilgi sahibi olma değişkeni ile ilgili örtüşen sonuca ulaşılmıştır. Kesayak (2019), ebeveynlerin çocuk haklarına dair bilgi düzeylerine göre çocuk haklarını uygulama düzeylerinin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Çocuk haklarına yönelik bilgi sahibi olan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi sahibi olmayan ebeveynlere göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öneriler

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveyn görüşleri arasında öğrenim durumu değişkeni açısından farklılık olduğu ve çocuk hakları konusunda ebeveynlerin öğrenim durumları yükseldikçe farkındalıklarının arttıkları görülmüştür. Buna istinaden çocuk hakları konusunda ebeveynlere okul ortamında seminerler düzenlenebilir, konferanslar yapılabilir ve bu çalışmalar belirli aralıklarla tekrar edilebilir. Ayrıca çocuk hakları konusunda da güncel gelişmeleri takip etmeleri teşvik edilebilir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, küçük el kitapları halinde basılıp, çoğaltılıp tüm eğitim paydaşlarına dağıtılarak, herkesin okuması teşvik edilebilir. Bu çalışmalara okuldaki diğer paydaşlarda (yönetici, öğretmen, personel gibi) dâhil edilebilir.

Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyleriyle ilgili farklılık olmadığı görülmüştür. Her ebeveynin az da olsa çocuklarına kitap alabilme ihtimallerini düşünürsek, içerik olarak çocukların sahip oldukları haklar konusunu içeren kitaplar önerilerek, çocuğun kendi hakları konusunda farkındalığı arttırılabilir.

Araştırmada ebeveynlere çocuk haklarıyla ilgili daha önceden bilgilerinin olup olmadıkları sorulmuştur ve bu değişkene göre bilgi sahibi olan kişi sayısının fazla olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak bu kişilerin sayısını arttırmak için internet, televizyon, sosyal medya gibi platformlarda çocuk haklarıyla ilgili kamu spotları hazırlanabilir. Bu platformlara ebeveynlerin yararlanmaları için yönlendirilebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Ebeveynleri anne–baba şeklinde ayırıp karşılaştırmalı bir şekilde uygulama yapılabilir. Bunun yanında ebeveynlerin medeni durumları, kaç çocuk sahibi oldukları gibi değişkenlere göre de çalışmalar yapılabilir.

Araştırma için geliştirilen ölçek sadece ebeveynler için uygulanmıştır. Bu ölçeği, yöneticilere, öğretmen adaylarına, öğretmenlere de uygulayarak farklı çalışmalar yapıp, alan yazına kazandırılabilir.

Araştırma için geliştirilen ölçek kullanılarak Van ili sınırları içinde MEB’e bağlı anaokulları ve anasınıfında okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerine uygulanmıştır. Geliştirilen ölçek kullanılarak araştırmanın kapsamı genişletilip, farklı illerden ebeveynlere ulaşılabilir ve bölgesel olarak da ayrı ayrı uygulanabilir. Türkiye genelinde bir araştırma yapılarak sonuçları değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, E. (2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Arslan, Ç. (2019). Çocuğu Ortaokuluna Devam Eden Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2019). SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Ankara: Pegem Akademi.
- Gözütok, D. (2007). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Gür, G. (2019). Ebeveynlerin, Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Çocuk Haklarına İlişkin Görüş ve Uygulamaları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Howe, R. B. ve Covell, K. (2005). Çocukları Güçlendirmek: Vatandaşlığa Giden Bir Yol Olarak Çocuk Hakları Eğitimi. Toronto Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, S. Ö. (2011). Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kesayak, Y. (2019). Ailede Çocuk Haklarının Uygulama Düzeyine İlişkin Ebeveyn Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Korkmaz, İ. (2020) Nicel Araştırmalarda Evren, Örneklem, Örneklem Teknikleri. B. Oral ve A. Çoban (Ed.). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri İçinde (147-160. Ss.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pesen, A. (2015). Ebeveynlerin “Çocuk” Kavramına Yükdükleri Metaforlar. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10(15), 731-748.

- Şimşek, B. Ş. (2016). Türkiye’de 2005 Yılı Sonrası Çocuk Haklarının Gelişimi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Taşkın, A. (2019). *Çocuk Hakları Konusunda Ebeveyn Tutumları ile Ortaokul Öğrencilerinin Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Tuncer, M. (2020). Nicel Araştırma Desenleri. B. Oral ve A. Çoban (Ed.). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri İçinde* (205-227. Ss.). Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları ile İlköğretim Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk ve Hoşgörü Eğilimleri Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.